

هنر اسلامی فرهنگ و بصری

فیر ایلد راگلس

مترجم:

بهنام صدري

۱۳۹۶

عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شابک

یادداشت

یادداشت

موضوع

موضوع

شناسه افزوده

شناسه افزوده

شناسه افزوده

رده‌بندی کنگره

رده‌بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

هنر اسلامی و فرهنگ بصری / ویراستار: فییرچایلد راگلز؛ مترجم: بهنام صدری.

تهران: فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران، مؤسسه تألیف، ترجمه و نشر آثار هنری «متن»، ۱۳۹۷.

۲۴۲ ص.

۹۷۸-۹۶۴-۲۳۲-۲۴۹-۷

عنوان اصلی: Islamic Art and Visual Culture: An Anthology Sources.

کتابنامه - نمایه.

هنر اسلامی و سمبولیسم - تاریخ - اسناد و مدارک.

هنر و اجتماع - کشورهای اسلامی - تاریخ - اسناد و مدارک

راگلز، دی. فییرچایلد، ویراستار: Ruggise, D. Fairchild.

صدری، بهنام، ۱۳۴۰ -

فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران. مؤسسه تألیف، ترجمه و نشر آثار هنری «متن».

۹۱۳۹۷ ه/ ۶۳۶۰ N

۷۰۹/۱۷۶۷

۵۲۹۲۶۸۲

مؤسسه تألیف، ترجمه و نشر آثار هنری «متن»

هنر اسلامی و فرهنگ بصری

فییرچایلد راگلز

مترجم: بهنام صدری

صفحه‌آرا: بهمن رادمهر

طرح جلد: علی حباری

نویسندگان: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

چاپ: چاپخانه دیجیتال فرهنگستان هنر

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۳۲-۲۴۹-۷

کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

نشانی مؤسسه: تهران، انتهای خیابان فلسطین جنوبی، خیابان لقمان ادهم، بن بست بوذرجمهر، شماره ۲۴، مؤسسه

تألیف، ترجمه و نشر آثار هنری «متن». تلفن: ۴-۶۶۴۶۸۶۹۲-۶۶۴۶۸۶۶۲-۶۶۴۶۸۶۶۲-۶۶۴۶۸۶۶۲

پست الکترونیک: publishing@honar.ac.ir

نشانی فروشگاه مرکزی: خیابان ولی عصر، نرسیده به چهارراه طالقانی، شماره ۱۵۵۰، ساختمان مرکزی فرهنگستان

هنر. تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۰

نشانی تلگرام: @artboks

نشانی فروشگاه اینترنتی: www.matnpublishers.ir

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۵	فصل اول: متون پایه: اسناد دینی، سیاسی، حقوقی و اداری اوایل دوره اسلامی
۲۱	فصل دوم: سلوک، هدایا، گنجینه‌ها و مرسوم
۳۷	فصل سوم: هنر
۱۰۳	فصل چهارم: فضا
۱۲۷	فصل پنجم: امکان
۲۳۵	نمایه

مقدمه

مورخان هنر و فرهنگ بصری اسلامی و نیز محققان حوزه‌های وابسته، نیازمند کتاب مرجعی متضمن ترجمه متون اولیه در ربط هستند. در سال‌های اخیر پژوهش‌های متعددی در زمینه هنر و معماری اسلامی برای دانشجویان و مخاطبان عام، و نیز مقالات و منتخباتی برای قشر دانشگاهی منتشر شده است. اما جای کتاب جامع مشتمل بر منابع اولیه خالی بود.

به دلیل گستره وسیع جغرافیایی، که از آسیای مرکزی تا مراکش را در برمی‌گیرد، و نیز دوره تاریخی‌ای که یک و نیم هزاره را پوشش می‌دهد، غیرممکن است محققان رأساً و بی‌واسطه با متون اولیه مربوط به فرهنگ بصری و مادی هنر اسلامی، که بسیار متنوع و گسترده هستند، آشنا باشند. فقط دانستن زبان چالشی بسیار بزرگ است. در جهان اسلام سه زبان اصلی (عربی، فارسی، ترکی) و زبان‌های محلی بسیاری رواج دارند. همین دلیل، متخصصان حوزه اسلامی - از جمله کسانی که با فصاحت به همین زبان‌های بومی حرف می‌زنند - به ندرت بر همه مواد و منابع اولیه کل این قلمرو اشراف دارند. عذره بر آن، حتی اگر این آثار ترجمه هم شده باشند، یافتن آنها کار آسانی نیست.

با وجود چنین موانعی، منابع مورد نظر از اهمیت بسیاری برخوردارند، چرا که متضمن روشن‌گری‌هایی در خصوص یک فرهنگ است و در نتیجه، از گفته‌ها و تفکرات یک هنرمند، حامی یا معمار در قرن‌ها قبل پرده برمی‌دارد. برخلاف کتب تحقیقی که در آن مورخ (معمولاً غربی) همه مواد را برای خواننده تعبیر و تفسیر می‌کند، مؤلفان این منابع اولیه با کمترین واسطه یا بدون هیچ واسطه‌ای سخن می‌گویند. انسان با مسرت این گفته تحقیرآمیز

را در قوتادغوبیلک دربارهٔ آدم حال‌گیری که حوصلهٔ پیوستن به ضیافت‌های سلطنتی را ندارد، می‌خواند: «یک چنین آدمی بیشتر مرده است تا زنده و نباید با او معاشرت کرد» (نک: ۲-۳). یا اظهارنظرهای خرده‌گیرانهٔ بابر در خصوص مناظر و چشم‌اندازهای هندوستان از تعصبات شدید او حکایت دارد (نک: ۵-۵۵).

همچنین فهم زمینهٔ تاریخی منابع اولیه نیز می‌تواند مشکل باشد: نویسنده اثرش را برای چه کسی نوشته است و چگونه به اطلاعات مورد نیاز دست یافته است؟ از این لحاظ، مورخ واسطه‌ای است که هم در انتخاب لحن‌های مختلف از تاریخ و هم در تفسیر آن برای خوانندهٔ معاصر نقش دارد.

اما این فقط مورخ معاصر نیست که آرشیوها را برای انتخاب مواد شایستهٔ توجه ما غربال می‌کند. متون انتخاب شده در اثر حاضر نیز از فیلترهای بسیاری گذشته‌اند که این فیلترها از زمان خود نویسنده اثر تاکنون تداوم داشته است.

اولین فیلتر همین بوده است که این متن اصلاً نوشته و ثبت شود، که نشان دهندهٔ این است که در زمان خود نویسنده به اندازهٔ کافی مهم و جالب انگاشته می‌شد که خوانندگانی را ترغیب کند. آخرین نسخه‌هایی از آن باشند.

فیلتر دوم وقتی اعمال می‌شد که متن به طور کامل نقل می‌شد یا نسخه‌ای واقعی از آن (نک: این ندیم، ۳-۸) طی قرون باقی می‌ماند، یا اینکه آگاهانه در کتابخانهٔ حامی‌ای یا خوانندگان مفروض نگهداری می‌شد یا از خرس انبیا به صورت اوراق در جنیزه قاهره^۱ حفظ می‌شد (نک: ۳-۲۵).

مورخ یا مترجم معاصر نیز با انتشار متن به صورت چاپی یا قالبی دیگر فیلتر سومی فراهم می‌آورد و متن را در سطح گسترده‌ای اشاعه می‌دهند. فیلتر چهارم هم همین اثر موجود است که براساس تعریف خاص ده از فرهنگ بصری و مادی ارائه داده، گزیده‌هایی از متون را انتخاب و تفسیر می‌کند.

۱. جنیزه در اصطلاح به صندوق خانه یا پستوی هر کنیسه یا مکان دیگری گفته می‌شود که نوشته‌های دینی حاوی نام‌های خداوند را در آن می‌اندازند. بنابر شریعت یهودی، همچون رسوم رایج میان مسلمانان و قبطیان، کتاب‌های مقدس صدمه دیده و پاره‌ای را که دیگر قابل استفاده نیستند، نباید نابود کرد، بلکه باید آنها را در اتاق مخصوصی که بدین منظور تهیه شده نگه داشت تا بعداً در سرداب یا مقبره‌ای به خاک سپرده شوند. جنیزه قاهره نیز در کنیسه بن عزرا در فسطاط بود که انبوهی از نوشته‌ها و اوراق و پوست نوشته‌ها و... از قرن‌ها در آن حفظ شده بود. دایرة‌المعارف بزرگ اسلامی، ذیل «جنیزه»-م.